

W. Spruzinaand, F. Prior ; Metals and Materials Society, Warrendale, PA., USA., 2006. — pp: 889–908.

6. The Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal 1992 (Switzerland).

7. Класифікатор відходів: ДСТУ ДК 005-96. — [Чинний від 1996-02-29]. — К.: Держстандарт України, 1996. — 305 с. — (Національні стандарти України).

8. EU-Ukraine Association Agreement — the complete texts. — Режим доступу : http://eeas.europa.eu/ukraine/assoagreement/assoagreement-2013_en.htm.

9. Закон України «Про відходи»: за станом на 15.12.2014 / Закон Верховної Ради УСРС 05.03.1998 № 187/98-ВР [Електронний ресурс]: за даними офіційного сайту Верховної Ради України. Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/187/98-%D0%B2%D1%80>.

10. European Waste Catalogue and hazardous waste list / valid from 1 January 2002. — The Environmental Protection Agency, Ireland. — 2002. — 49 p.

11. Directive 2002/96/EC on waste electrical and electronic equipment of 27 January 2003/ European Parliament and council. — Official Journal of the European Union, 2003. — 58 p.

12. Directive 2002/95/EC on the restriction of the use of certain hazardous substances in electrical and electronic equipment of 27 January 2003 / European Parliament and council. — Official Journal of the European Union, 2003. — 47 p.

13. Sinha D. K. Producer responsibility for e-waste management: Key issues for consideration / Deepali Sinha Khatriwal, P. Kraeuchi, R. Widmer // Journal of Environmental Management. — 2007—13 p.

14. EU-Ukraine Association Agreement — the complete texts. Режим доступу http://eeas.europa.eu/ukraine/assoagreement/assoagreement-2013_en.htm

Поступила до редакції 05.11.14

© Ю. Є. Шулаєва, 2014

УДК 334.7

Н. Д. Маслій*

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТА ПОНЯТІЙНИЙ АПАРАТ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ

В статті проаналізовано поняття «інтеграція», з точки зору різних теорій та науково-методичних підходів. Аналітичний огляд численних наукових досліджень дозволив сформувати структурно-логічну схему процесу дослідження термінології щодо процесу інтеграції підприємств, концептуальні положення якої спрямовані на теоретико-методологічне обґрунтування рекомендацій зі створення і використання ефективної інтеграційної форми розвитку підприємств в умовах інноваційних змін національної економіки.

Ключові слова: інтеграція, економічна інтеграція, інтеграційний процес, інтеграційна форма підприємства, інтеграція товарів та послуг.

В статті проаналізовані поняття «інтеграція», з точки зору різних теорій та науково-методических підходів. Аналітичний огляд численних наукових досліджень дозволив сформувати структурно-логічну схему процесу дослідження термінології щодо процесу інтеграції підприємств, концептуальні положення якої спрямовані на теоретико-методологічне обґрунтування рекомендацій зі створення і використання ефективної інтеграційної форми розвитку підприємств в умовах інноваційних змін національної економіки.

Ключевые слова: интеграция, экономическая интеграция, интеграционный процесс, интеграционная форма предприятия, интеграция товаров и услуг.

The article analyzes the concept of «integration», from the point of view of different theories and scientific and methodological approaches. Analytical review of numerous research allowed to generate structural-logic research process terminology regarding the integration of enterprises, conceptual provisions of which are aimed at the theoretical and methodological basis of recommendations for the creation and use of effective integration forms of enterprise development in innovative changes in the national economy.

* Маслій Н. Д. — канд. екон. наук, доцент кафедри економіки та моделювання ринкових відносин, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова, м. Одеса.

Keywords: *integration, economic integration, the integration process, the integration form of the enterprise, integration of goods and services.*

Постановка проблеми. Останнім часом процеси інноваційного технологічного розвитку в поєднанні з інформатизацією суспільства стимулюють конкурентну боротьбу між національними підприємствами. Підвищення якості товарів та послуг, оптимізація економіко-правової бази, державне стимулювання, сприятимуть виходу підприємств на світовий ринок та переходу країни до нової моделі економічного розвитку.

Однією з передумов такого розвитку є розширення інтеграційних процесів. За таких умов актуалізується потреба вивчення базових економічних категорій, таких як «інтеграція», «інтеграційні процеси», «інтеграція товарів та послуг» та поглибленого дослідження процесів виникнення і ефективності діяльності «інтеграційних форм розвитку підприємств».

Отже поглиблене вивчення інтеграційних форм розвитку підприємств необхідно почати з поняття «інтеграція», для якої в літературі існує значна кількість теорій, концепцій і тлумачень. Необхідність вирішення завдань щодо вибору інтеграційної форми розвитку підприємства обумовлює дослідження категорії «інтеграційний процес». Інтеграційні процеси як відомо є об'єктивним явищем, але підприємства повинні навчитися використовувати їх в інтересах підвищення конкурентоспроможності, загального й стійкого розвитку. Результатом інтеграційних процесів є злиття взаємодіючих систем та утворення певної інтеграційної форми. Дослідження що проводяться в цій сфері направлені на визначення властивостей та механізмів взаємодії в існуючих інтеграційних формах. Актуальним постає питання уточнення поняття «інтеграційна форма розвитку підприємства», в умовах динамічних змін економіки країни та виявлення нових інтеграційних форм. Дати визначення поняттям «інтеграція товарів та послуг», оскільки інтеграційні процеси іноді призводять лише до інтеграції властивостей підприємств.

Аналіз досліджень і публікацій. Багато вчених займаються дослідженням інтеграції в цілому, і окремих її елементів, взаємозв'язків і проявів. Значний внесок в розробку теоретичних основ інтеграції зробили: Д. Мітрані, Є. Хаас, Л. Лінберг, А. Етціоні, К. Дойч та інші [1, 2, 8], роботи яких складають методологічну основу дослідження. Характеристику інтеграції з точки зору розвитку процесів концентрації та диференціації виробництва наведено в працях вітчизняних економістів: Л. Беррі, В. Єльмеєва, А. Зворикіна, Я. Кронрода, Г. Самборського, Г. Шишкова та інших.

Формування масштабних міжгалузевих об'єднань, поява нових форм їх реалізації вимагало більш детального дослідження інтеграції на рівні суб'єктів господарювання. В працях Л. Абалкіна, Г. Горланова, А. Мокроносова, І. Ніколаєвої, В. Овчиннікова, І. Шарапова, А. Шишкіна, В. Яковлева та інших представлена комплексна наукова характеристика узагальнення і його взаємозв'язок з процесами функціональних і різнорівневих форм організації виробництва, дослідженні його закономірності, фактори розвитку.

Інтеграція суб'єктів господарювання визначається в порівнянні з функціональними формами організації економічної діяльності (І. Кіршин, І. Ніколаєва, Н. Шишкіна, А. Улезько та інші) або як економічний феномен якісного і кількісного порядку (А. Мокроносов, І. Шарпов, В. Курченков та інші). В вітчизняній економічній літературі розглянуті підходи щодо дослідження інтеграції підприємств: інформаційно-фінансовий (Н. Спільна, В. Осипов, Н. Зарічна); маркетинговий (О. Іванова, Н. Задорожнюк); оснований на розвитку підприємства (Ю. Іванов, А. Пилипенко та інші). Значний внесок в дослідження інтеграційних форм розвитку підприємств зробили: А. Балян, І. Бакушевич, І. Брижань, З. Варналія, М. Войнаренко, П. Геєць, В. Дубницький, В. Забродський, С. Соколенко, І. Ткачук, В. Чевганова тощо.

Накопичений теоретичний матеріал надає певну можливість оцінки сучасних тенденцій створення інтеграційних форм розвитку підприємств в національній економіці. В той же час в літературі не достатньо розкрито зміст категорій «інтеграція», «інтеграційний процес», «інтеграційна форма підприємства» та «інтеграційний товар або послуг», що вимагає розробки науково-методичного апарату для подальшого дослідження, аналізу та оцінки ефективності інтеграції національних підприємств у світовий простір.

Вклад основного матеріалу дослідження. Відомо, що поняття «інтеграція» введено в словник в 20-х рр. минулого сторіччя німецькими вченими Р. Шмедом, Х. Кельзеном і Д. Шиндлером. На їх думку термін «інтеграція» (*integrare* — лат.) означає якусь цілісність, структуру, вдосконалення першочергово введений у природничих науках. Вони вважали, що інтеграція — це об'єднання людей, особливо держав, в якусь соціально-політичну спільність [1].

В процесі дослідження наукової літератури [1, 2] виявлено декілька підходів щодо визначен-

ня поняття інтеграції економічних та політичних явищ. Так, А. Марк, Г. Бругманс, П. Дюкло вважали метою інтеграції в створенні співпраці людей в одному політичному полі, на противагу об'єднань держав. Їхні результати досліджень сприяли передумовам розвитку функціонального підходу, тобто розвитку галузевих об'єднань.

Інший підхід запропоновано К. Дейлом, який у своїх працях робить спробу проаналізувати характер взаємозв'язків між міжнародною інтеграцією та соціальною комунікацією. Результатом досліджень стала можливість проведення вимірювань в комунікаційних потоках, оцінюючи ступінь інтегрованості: чим вище рівень згоди, тим швидше проходить інтеграція сегментів.

Динаміку інтеграції, її причини та наслідки в своїх працях описали Е. Хаас та Л. Ліндберг, які обґрунтували свій підхід на основі концепції Д. Митрані. Сильною стороною їхніх поглядів є прагнення до керованої інтеграції на регіональному рівні. Найбільш істотною відмінністю від класичного функціоналізму є те, що на перший план висувається політика, прагнення до політичної співпраці через економічну співпрацю. Таким чином, звільнившись від низки недоробок, оновлена теорія вносить чіткість в інтеграційний процес. Також Е. Хаас виявив «ефект мультиплікатора» — якщо держава інвестує фінанси в інфраструктуру, то це призводить в подальшому до розвитку галузей економіки.

Розуміння терміну «інтеграція» довгий час перебувало в залежності від специфіки середовища, в якому відбувалося його визначення. В економіці термін «інтеграція» став застосовуватися в 1950–1960-ті роки в процесі налагодження широкого співробітництва між країнами. [3]. З тих пір цей термін в економічній літературі вживається перш за все для характеристики процесу поступового взаємопроникнення і взаємної адаптації національних економік, для формування єдиного економічного організму.

Слід зазначити, що в рамках теорії транзакційних витрат виник зовсім інший підхід до визначення категорії інтеграції. Теоретичне дослідження особливостей здійснення транзакцій і практика поведінки суб'єктів взаємодії в ринковій економіці задала інтерпретації терміна. Інтеграція, з точки зору Р. Коуза, визначається як механізм заміни ринкових обмінних операцій (транзакцій) організаційною побудовою виробництва [4].

Поняття «інтеграція» розглядається відразу в двох аспектах: в аспекті динаміки — як процес, що веде до стану пов'язаності окремих частин або елементів системи; в аспекті статичності — як стан пов'язаності, яке є результатом цього процесу.

В аспекті динаміки інтеграція визначає спосіб з'єднання частин в єдине ціле, задіяні при цьому механізми; статична складова обумовлює особливості побудови цілісних інтегрованих структур і характер взаємодії частин у складі цілого. Відповідно механізм інтеграції розпадається на два елементи: власне механізм інтеграції (як процесу) і механізм функціонування інтеграційних систем.

Початок інтеграційного процесу слід співвідносити з положеннями про істотне обмеження конкуренції. Орієнтуючись на дослідження теорій інтеграції, сам інтеграційний процес можна охарактеризувати як реалізацію заходів для досягнення інтегрованості, створення сприятливих умов або формування ж самої цілісності враховуючи праці [5] та визначив наступні ознаки: мінливість, керованість, безперервність, передбачуваність та інші.

Отже, пошук ефективних інтеграційних форм розвитку підприємств необхідно базувати на понятті «інтеграційний процес». Слід враховувати твердження Й. Шумпетера щодо представлення досконалої конкуренції як найменш ефективної моделі, яка вимагає розвитку форм координації та взаємодії учасників інтеграційних процесів, при подальшому дослідженні. Початок інтеграційного процесу слід співвідносити з положеннями про обмеження конкуренції та визначити головним критерієм об'єднання властивостей (економічних, технічних, соціальних, виробничо-господарських) раніше не інтегрованих підприємств.

Аналіз наукових праць, в яких розглянуто різноманітні теорії і підходи щодо інтеграції суб'єктів господарювання, а саме [6–8]: Н. Ігнатова розглядає методологічний підхід; О. Челнокова і І. Кіршін — системно-еволюційний підхід; Р. Гильфердинг та Ж. Тироль — теорію фінансово-промислового капіталу; Я. Крон род й Г. Шишкова — виробничо-технологічний підхід; О. Белоус — рівневий підхід; А. Мовсесян і Д. Гелбрейт — інформаційно-фінансовий підхід та теорію економічної влади; Г. Антонов та В. Смоляго — маркетинговий підхід; Г. Клейнер й Р. Качалов — інституціональний підхід, показав, що зазначені вчені досліджують різні сторони складної і внутрішньо неоднорідної категорії, часто визначаючи її через окремі сторони, складові, аспекти, функції. На нашу думку, сутність процесів інтеграції підприємств розкривається за допомогою дослідження методологічних підходів та виокремлення особливих характеристик категорій, які взаємодіють доповнюють одна одну та в цілому дозволяють отримати всебічно якісне уявлення досліджуваного явища. Наприклад, сутність системно-еволюційного підходу — це

характеристика інтеграції, як цілісності, системи розвитку, структурності та ефекту синергії. Тобто підприємство є системою взаємодіючих елементів з інтеграційними властивостями. Системно-еволюційний підхід необхідно поєднати з рівневим підходом, який акцентує увагу на проблемі розмежування інтеграції на мікро-, мезо-, макрорівні та їх взаємодії, оскільки навіть маркетинговий підхід заснований на аналізі і оцінці стану та перспектив розвитку попиту, пропозиції, цін, конкуренції на ринку, де функціонують підприємства і передбачається створення інтеграційної структури.

З огляду на все вищезазначене, нами сформовано найбільш цілісне та науково обґрунтоване визначення основних термінів при дослідженні інтеграційних процесів підприємств, які охоплюють існуючі наукові підходи, але не роблять наголос на окремому їх аспекті (рис. 1).

Зазначені терміни в структурно-логічній послідовності наведені з врахуванням еволюції теорій і підходів до поняття «інтеграція». Орієнтація на еволюцію дозволяє обійти політичну інтеграцію на міжнародному рівні та виокремити інтеграційні процеси в економіці направлені на створення нових інтеграційних форм розвитку підприємств.

Наведене на рис. 1 поняття інтеграції на макрорівні розкривається як категорія, яка відобра-

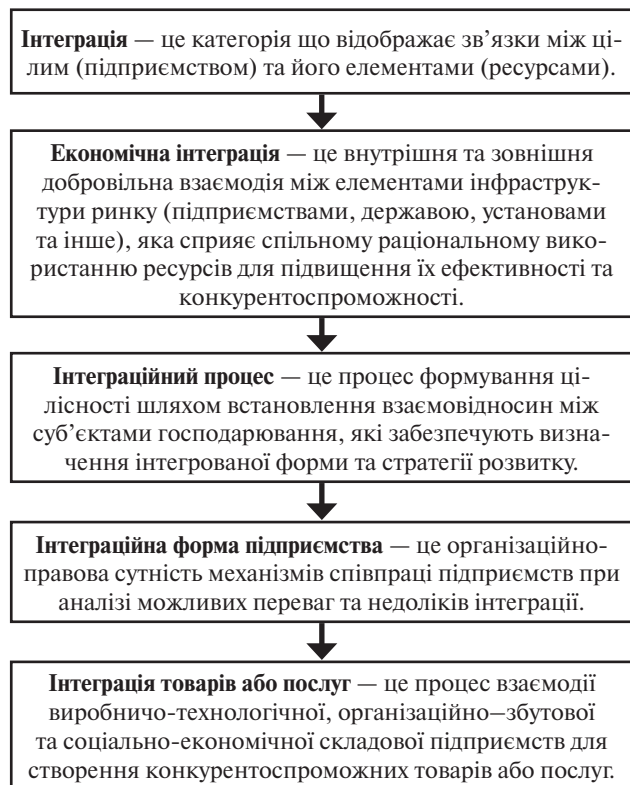

Рис. 1. Структурно-логічна схема процесу дослідження термінології щодо інтеграції підприємств

жає взаємозв'язок, співпрацю, взаємопроникнення між цілісними системами (підприємствами, установами тощо) та певними властивостями цих систем, тобто інтеграція елементів системи у вигляді ресурсів (матеріальних, технологічних, інформаційних, фінансових та інших).

Одним з напрямків дослідження інтеграції є її економічна складова, яка формується внаслідок взаємодії елементів інфраструктури ринку на мікро-, мезо-, і макрорівнях. Що дає змогу врахувати наявні ресурси та раціонально використовувати їх для підвищення ефективності та конкурентоспроможності підприємств.

Важливим аспектом інтеграції є удосконалення процесу інтеграції внаслідок аналізу та удосконалення його складових: інституціональної (формування взаємовідносин на правовій основі), економічної (формування цілісності через узгодження єдиних тарифів, об'єднання ресурсів), організаційна складова (створення інтеграційної форми та визначення стратегії розвитку).

Для здійснення ефективної інтеграції необхідна побудова інтеграційної форми. Поняття «інтеграційна форма підприємства є частиною дослідження інтеграційного процесу, тому розкривається через розробку організаційних механізмів співпраці підприємств та нормативно-правового обґрунтування передумов створення інтеграційних об'єднань. Однією з вимог вибору або створення інтеграційних форми підприємств є детальний аналіз переваг та недоліків інтеграції підприємств в різних галузях національної економіки.

Обґрунтовуючи поняття інтеграції товарів або послуг методологічною базою слугують складові підприємства: соціально-економічна (створення економічних, функціональних товарів та послуг максимально пристосованих до потреб ринку споживачів); виробничо-технологічна (зниження собівартості, використання інноваційних технологій для підвищення якості); та організаційно-збутова (вивчення ринків з метою кращого задоволення потреб споживачів, пошук нових сегментів ринку та товарів або послуг).

Запропонована структурно-логічна схема процесу дослідження термінології щодо інтеграції підприємств дає змогу комплексно виокремити основні поняття дослідження інтеграційних процесів на підприємствах при трансформації національної економіки.

Висновок. Таким чином, інтеграція є складним, багатостороннім, важко досліджуваним процесом і знаходиться на початковому етапі його дослідження. Існуючі теорії найширше розглядаються на світовому рівні та дають нам лише загальне уявлення про інтеграцію, однак не всі існуючі теорії можна використати при аналізі інтеграційних процесів, особливо на рівні підприємств. Тому,

було запропоновано структурно—логічну схему процесу дослідження термінології щодо інтеграції підприємств, концептуальні положення якої спрямовані на теоретико-методологічне обґрунтування рекомендацій зі створення і використання інтеграційних форм розвитку підприємств в умовах інноваційних змін національної економіки.

Разом із тим потребує подальших досліджень аналіз проблем, цілей і мотивів здійснення інтеграційних процесів на макро-, мезо- і макрорівні. Також необхідно визначити форми інтеграції в залежності від економічних рівнів національної економіки.

Література

1. Киселев М. И. Понятие «Интеграция» с точки зрения структурного функционализма / М. И. Киселев // Молодой ученый. — 2011. — № 4. — Т. 2. — С. 61–64.
2. Европейская интеграция : учебник / под ред. О. В. Буториной. — М. : Издательский дом «Деловая литература», 2011. — 720 с.
3. Бондаренко В. Філософія інтеграції : монографія / В. Бондаренко; за заг. ред. В. Д. Бондаренка, Ф. Г. Вашука. — Ужгород : ЗакДЕУ, 2011. — 544 с.
4. Коуз Р. Фирма, рынок и право : сб. ста-

тей / пер. с англ. Б. Пинскера ; науч. ред. Р. Капелюшников. — М. : Новое издательство, 2007. — 224 с. — Серия «Библиотека Фонда “Либеральная миссия”».

5. Скопенко Н. С. Теоретичне обґрунтування інтеграції суб'єктів господарювання / Н. С. Скопенко // Теоретичні та прикладні питання економіки : збірник наук. праць. Вип. 26. — К. : ВПЦ «Київський університет», 2011. — С. 187–195.

6. Попов А. А. Трансфертное финансирование в концепциях эффективности корпоративной интеграции : монография / А. А. Попов ; под науч. ред. В. В. Гаврилова. — Воронеж : Воронеж. госуд. ун-т. — 2003. — 174 с.

7. Пилипів В. В. Фінансовий механізм управління сталим розвитком територіальних економічних систем / В. В. Пилипів, Л. П. Тичковська // Регіональна економіка : наук. практ. журн. ; ІРД НАНУ. — № 2 (68). — 2013. — С. 72–80.

8. Porter M. The Competitive Advantage of Nations / M. Porter // New York : The Free Press, 1990. — 857 p.

9. Жуков Ю. Є. Інтегроване управління групами підприємств : дис. канд. екон. наук: 08.06.01 / Жуков Юрій Євгенович. — Харків, 2006. — 254 с.

Поступила до редакції 12.11.14

© Н. Д. Маслий, 2014

УДК 65.519.86.

Ю. В. Калиніченко*

КОНЦЕПЦІЯ НЕВИЗНАЧЕНОСТІ ТА ЇЇ МІСЦЕ У ТЕОРІЇ ОЦІНЮВАННЯ

Досліджено основні положення концепції невизначеності та можливість її застосування у процесі оцінювання об'єктів нерухомості. Обґрунтовано необхідність застосування цієї концепції з метою визначення точності і надійності результатів оцінювання об'єктів нерухомості. Визначено основні фактори, які впливають на рівень невизначеності результатів оцінювання. Доведено, що у звіті про оцінку майна необхідно вказувати увесь спектр можливих значень оцінюваного об'єкту нерухомості.

Ключові слова: теорія оцінювання, об'єкт нерухомості, вибірка, похибка, міри центральної тенденції, математичне сподівання, невизначеність оцінювання.

Исследованы основные положения концепции неопределенности и возможность её применения в процессе оценки объектов недвижимости. Обоснована необходимость применения этой концепции с целью определения точности и надежности результатов оценивания объектов недвижимости. Определены основные факторы, которые влияют на уровень неопределенности результатов оценивания. Доказано, что в отчете об оценке имущества необходимо указывать весь спектр возможных значений оцениваемого объекта недвижимости.

Ключевые слова: теория оценки, объект недвижимости, выборка, погрешность, меры центральной тенденции, математическое ожидание, неопределенность оценки.

* Калиніченко Ю. В. — канд. екон. наук, старший викладач кафедри кадастру територій Національного університету «Львівська політехніка», експерт-оцінювач компанії «Західноукраїнська регіональна агропромислова біржа», м. Львів.